

Konprometitua, koherentea eta ezinbestekoa

Xabier Mendiguren Bereziartu
Idazlea eta itzultzailea

Aurrena Txillardegik politikaria ezagutu nuen. Euskal Herri euskaldun eta sozialistaren aitzindaria zen. Bagenekien ETArek sorreran egon zela, eta gazteria abertzalean halako miresmen bat eragiten zuten, berarekin ados egon edo ez egon. Pixkana-pixkana, eboluzionatuz joan zen: EAJtik ETArek sorrerara, ETAtik kanpora, Xibertako fronte abertzalea bultzatzerara, Herri Batasuna sortzerara, Aralarra, EAE-ANVra... Horrek guztiak erakusten du Txillardegik helburuak beti garbi zeuzkela, analisi propioak egiten zituela eta behar zenean ez zeukala beldurrik pausoak emateko. Oso garbi zeukan Euskal Herri euskaldun batuaren aldeko konpromisoa. Hori Txillardegik politikoa zen.

Hori izan zen lehen aldi batean gehien ikusi nuen alderdia. Baina gero, parez pare, ekoizpen literarioa hasi zuen. Lan izugarria. Gogoan dut nolako harri durarekin irakurri genuen *Leturiaren egunkari ezkutua*. Une hartan euskarazko literaturan ezagutzen genituen autoreekin alderatuta —Orixe eta beste zenbait—, bere literaturara zeharo berria zen, bai edukiaz, bai formaz. Geroago irakurri genituen *Elsa Scheelen, Peru Learitzako... Leturiaren egunkari ezkutua*-k eragin nabarmena izan zuen. Txillardegik Europako existentzialismoa oso ondo ezagutzen zuten, bere zabalera guztian, ez bakarrik literarioa. Unamunozale porrokatua ere bazen. Literaturan, beraz, leku nabarmena du, eta aitzindari izan zen, gero etorri ziren beste batzuekin batera.

Saiakeran, zer esanik ez. Hizkuntzalaritzan egindako lana nabarmendu nahi dut. Txillardegiren lana ezin da ulertu hizkuntzari eskaini dion denborarik gabe. Euskara batuari bultzada izugarria eman zioten berak eta Krutwigek, Arestirekin batera. Gaurko euskara batua pentsaezina da berak egindako lana gabe. Pena izan da bere momentuan Euskaltzaindian izan behar zuen lekua ez lortu izana. Hala ere, erakundearen kanpotik, bere presentzia ezinbestekoa bihurtu da euskararen aurrerabidean.

Oso pertsona garrantzitsua galdu dugu, baina bere obra hor dago eta berak abiatutako lanak hor daude. Ondoren etorri diren belaunaldiek hori oso kontuan dute, eta Txillardegik bere zabalera eta sakonera guztian balioesten asmatuko dute. Oraindik gauza asko dago Txillardegiren obran aztertzeko eta sakontzeko. Saiatu beharko genuke bere ahaleginaren parean egoten.

Txillardegik XX. mendearen bigarren erdiko eta XXI. mendearen hasierako euskalgintzaren zutabe nagusietako bat da. Txillardegik ez ezik, aipatu behar dira ere Mitxelena, Villasante eta beste gutxi batzuk. Baina, bere osotasunean, zutabe handiena izan dela esango nuke. Beste batzuek agian literatura edo hizkuntzalaritza landu dituzte, baina Txillardegik Euskal Herri osoaren eraikuntza lotu du. Bere ideiekin ados egon edo ez, inork ezin dio ukatu hasieratik bukaerara izan duen koherentzia. Euskalgintzak eta Euskal Herri euskaldunak galdu egin dute bere aita ponteko nagusia.

